

Mye kan tale for at vi trenger mer presise nasjonale regler

Kommunal Rapport 05.10.2026, Jan Fridthjof Bernt, professor emeritus ved Universitetet i Bergen.

Hva slags skjønn kan Statsforvalteren legge til grunn når de avgjør hva som er et «typisk turiststed»?

SPØRSMÅL: Statsforvalteren har avslått å utvide perioden for «typisk turiststad» i kommunen vår. Statsforvalteren krev nå at omsetnaden må vere dobla i sesongen for at staden skal reknast som «hovedsakleg» besøkt av turistar. I tillegg definerer dei gjennomgangstrafikk som vanlege reisande, ikkje turistar – utan å underbygge dette med konkrete tal.

Mine spørsmål til deg:

Omsetningskravet: Er det juridisk haldbart av Statsforvalteren å krevje ei dobling av omsetnad for å oppfylle kriteriet «hovudsakleg»?

Faktagrunnlag vs. skjøn: Kan forvaltninga legge til grunn ei rekkje føresetnader om gjennomgangstrafikk basert på skjøn, utan å underbygge det med konkrete fakta og tal?
Turist-omgrepet: Kvar går den rettslege grensa for forvaltninga sitt skjøn når det kjem til å definere ein turist etter lova?

SVAR: Utgangspunktet er her den generelle regelen i [helligdagsfredloven § 5](#) om at «På helligdager skal faste utsalgssteder som selger varer til forbrukere, holde stengt». I denne bestemmelsens andre avsnitt er det så en rekke unntak fra dette forbudet, blant annet i nr. 4 for «utsalgssteder på områder som etter vedtak av statsforvalteren regnes som typiske turiststeder».

Slikt vedtak kan Statsforvalteren etter sjette avsnitt treffe, etter søknad fra kommunen, ved å gi en forskrift om «at et område skal regnes som typisk turiststed», se annet ledd nr. 4, for hele året eller deler av året. Som typisk turiststed kan etter denne bestemmelsen «bare regnes område der salget i de aktuelle periodene hovedsakelig skjer til turister».

Loven gir altså ikke utsalgssteder i «typiske turiststeder» en selvstendig rett til å holde åpent. Det får de først hvis Statsforvalteren har gitt en slik forskrift som gir dem rett til dette. Og det kan Statsforvalteren bare gjøre for «typiske turiststeder».

Dette er da i utgangspunktet et juridisk spørsmål; avgjørende er hva som er «riktig» forståelse av dette begrepet. Men dette vil måtte være basert på en ganske bred skjønnsmessig vurdering. Om dette sies det blant annet i forarbeidene til bestemmelsen (Ot.prp. Nr. 11, 2002-200+3, merknader til bestemmelsen):

«Med typiske turiststeder menes i første rekke mindre steder hvor salget i perioder hovedsakelig skjer til turister. En tenker her på steder hvor antall faste innbyggere er lite i forhold til antall tilreisende/besøkende i løpet av året- ... Et typisk turiststed kjennetegnes videre ved at de næringsdrivende ofte er avhengig av en turistsesong, da kundegrunnlaget er for lite til at man kan overleve på salg til fastboende. ... Det er videre et vilkår at salget i perioder hovedsakelig skjer til turister... Hvor lang denne perioden må være, og hvor stor del av omsetningen som må skje til turister i denne perioden må avgjøres konkret i hvert enkelt tilfelle. Unntaket for utsalgssteder på typiske turiststeder gjelder hele året, uavhengig av turistsesonger».

Det betyr at det er Statsforvalters avgjørelse som teller, men denne må både være innenfor en rimelig forståelse av lovens begrep «typisk turiststed», og på en saklig vurdering av behov og motstående hensyn i overensstemmelse med det som ellers er praksis.

Jeg har ikke mulighet for å kunne vurdere hva som var en forsvarlig vurdering i denne saken, men vil anta at det avgjørende normalt vil kunne være hvorvidt «kundegrunnlaget er for lite til at man kan overleve på salg til fastboende».

Det vil det nok i praksis være opp til eierne av utsalgsstedene og sannsynliggjøre, men hvis det påvises at Statsforvalter har bygget på uriktig eller ufullstendig faktum, vil de kunne kreve at spørsmålet tas opp til ny vurdering.

Det betyr at Statsforvalterne blir sittende med ansvaret for å balansere ønske om vern av helligdagsfreden mot næringsinteresser både i turistbransjen og i lokalmiljøet. Mye kan vel tale for at vi kan trenge mer presise nasjonale regler om dette, men det vil sikkert nok være krevende, både juridisk og politisk.